VALORIFICAREA ECONOMICĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL AL TÂRGOVIŞTEI, O ŞANSĂ A ORAŞULUI PENTRU MILENIUL III

arh. SERGIU NISTOR

Cei 600 de ani de existenţă documentară a oraşului Târgovişte sunt aniversaţi într-o perioadă în care problemele fostei cetăţi de scaun a Ţării Româneşti sunt nu puţine şi nici uşoare. Privim înapoi în istoria oraşului, încercând să-i luminăm evenimentele şi să-i înţelegem semnificaţiile. Este util să încercăm în acelaşi timp să dăm un răspuns provocărilor prezentului; câteva sunt legate de felul în care mărturiile celor 600 de ani de existenţă a Târgoviştei sunt un atu sau mai degrabă un impediment pentru dezvoltarea oraşului.

1) Pot fi transformate la Târgovişte valorile culturale în „patrimoniu" şi acesta din urmă în resursă economică?

2) Poate fi valorificată şansa unui oraş ca Târgovişte în condiţiile integrării Europene în perspectiva mileniului III?

Pentru a găsi răspunsul la aceste două întrebări trebuie să pornim de la identificarea caracteristicilor care pot face din bunurile culturale bunuri economice. Mă voi referi în principal la acele bunuri culturale care reprezintă patrimoniul arhitectural şi arheologic.

Într-o analiză succintă a patrimoniului arhitectural, elementele care îl fac pe acesta compatibil cu analiza şi fluxurile economicului sunt:

– Utilitatea (patrimoniul arhitectural serveşte satisfacerii unor nevoi, fie ele de ordin material, fie de ordin spiritual);

– Consumul şi producerea de resurse economice (fie ele materiale, financiare, cuantificabile mai mult sau mai puţin precis) şi,

– Existenţa sa, în mod inevitabil, în câmpul acţiunii economicului mediului înconjurător.

În cazul oraşului Târgovişte, este aproape axiomatic faptul că nu poate fi exclus analizei şi valorificării economice un patrimoniu arhitectural care se cifrează la câteva sute de construcţii cu valoare istorică, arhitecturală, arheologică sau memorială. Nu poate fi ignorat rolul pe care inevitabil îl joacă şi astăzi, dar pe care va trebui să-l fructifice mai pregnant în viitor, centrul şi zona istorică a oraşului. În suprafaţă de aprox. 155 ha (împreună cu zona protejată definită drept zonă de memorie a oraşului)[1], teritoriul pe care sunt concentrate principalele valori de patrimoniu arhitectural reprezintă totodată „inima" oraşului şi zona în care se focalizează importante presiuni de dezvoltare şi valorificare economică.

Acest din urmă lucru face ca analiza economică a patrimoniului arhitectural al oraşului Târgovişte să fie necesară nu doar fructificării potenţialului acestuia, dar mai ales, pentru a-i conferi o şansă reală de supravieţuire demnă în condiţiile competiţionale ale dezvoltării.

Cum poate fi analizat din punct de vedere economic patrimoniul arhitectural?

În primul rând trebuiesc stabilite pentru cazul concret al Târgoviştei care sun fluxurile economice directe de care este răspunzător patrimoniul său arhitectural, cu alte cuvinte ce resurse sunt consumate şi produse în mod nemijlocit de către acesta.

Din această categorie fac parte resursele consumate şi produse pentru a satisface diversele nevoi la care răspunde patrimoniul arhitectural prin folosirea sa drept spaţiu locativ, sedii administrative, spaţii comerciale, de educaţie, recreere, comerţ sau turism.

În al doilea rând este de analizat felul în care, în momentul actual, patrimoniul arhitectural al Târgoviştei contribuie, prin fluxuri economice indirecte, la viaţa economică a oraşului. Mai precis, ce beneficii, produse de existenţa valorilor istorice, arhitecturale, arheologice, urbanistice şi memoriale sunt preluate în contextul economic general al oraşului şi poate al regiunii.

Din această categorie fac parte resursele consumate sau produse de agenţii economici ce beneficiază în mod direct de existenţa bunurilor de patrimoniu prin activităţi comerciale, culturale, turistice. Tot în această categorie intră şi aşa numitul „preţ hedonist", preţ al plăcerii obţinute din calitatea mediului, al priveliştii sau prestigiului pe care vecinătatea unui sit prestigios sau monument istoric îl conferă beneficiarului.

Plecând de la aceste două analize, al căror rezultate, pentru momentul actual, nu pot decât să reliefeze o nesatisfăcătoare valorificare economică a patrimoniului, se pot stabili căile prin care acesta din urmă poate fi sprijinit pentru a constitui, mai mult decât este în prezent, o resursă a dezvoltării oraşului.

Cum poate fi folosită analiza economică a patrimoniului pentru conservarea şi punerea sa în valoare

Evidenţierea celor care profită sau pot profita, în sensul bun al cuvântului, de existenţa bunurilor de patrimoniu, poate conduce la decizii privitoare la felul în care acestea trebuie să contribuie la conservarea patrimoniului.

Reliefarea aportului real în plan economic al patrimoniului arhitectural face ca el să fie perceput de utilizatorii sau beneficiarii săi mai puţin ca o pacoste şi mai mult ca o valoare ce merită conservată.

Evaluarea fluxurilor economice al căror obiect îl constituie valorile de patrimoniu pot sugera priorităţi şi urgenţe în alocarea fondurilor locale şi centrale pentru punerea lor în valoare.

Mai mult decât atât, dezechilibrele între consumul şi produsul de resurse generat de către obiectele de patrimoniu pot facilita o politică municipală de sprijinire prin subvenţii sau reduceri de taxe pentru cei care, conservând bunurile culturale, sunt dezavantajaţi din punct de vedere economic faţă de concetăţenii lor.

Raportul dintre resursele consumate şi cele produse, atât pentru fluxurile economice directe cât şi pentru cele indirecte de care este răspunzător patrimoniul arhitectural poate conduce la o politică de stimulare a produsului economic. Prin „excitarea economică suplimentară", se poate obţine, în anumite cazuri, creşterea importantă a produsului economic pe care un bun de patrimoniu arhitectural îl generează în contextul economic local. Este ilustrativ pentru acest fenomen faptul că punerea în valoare completă din punct de vedere turistic al unui obiectiv produce de la 6 la 10 ori mai mult profit decât simpla taxare a vizitării.

În general, o asemenea abordare a problemei va da o imagine mai clară cu privire la costurile reale ale conservării şi ale dezvoltării. Va putea pune pe o bază mai obiectivă dezbaterea restaurare/reconstruire, de multe ori impietată de calcule financiare ce nu evaluează complet aportul economic al patrimoniului arhitectural.

Poate fi valorificarea trecutului şansa unui oraş ca Târgovişte în condiţiile integrării Europene?

Documente ale comunităţii internaţionale, cum este „Cartea Verde asupra ambientului urban", redactată sub auspiciile Uniunii Europene (1990), sau poziţiile specialiştilor arată că există o unitate de vederi privitoare la faptul că în condiţiile internaţionalizării pieţii mondiale, locarea unor activităţi într-un anumit oraş şi implicit şansa dezvoltării acestuia devin din ce în ce mai legate de calitatea ambientului său, natural şi construit.

„(...) În special, două caracteristici ale oraşelor au devenit de o importanţă crucială: Prima poate fi grupată sub termenul de calitate a vieţii ce include o apreciere a calităţii ambientului natural şi construit al oraşelor. Este oarecum dificil de a defini măsura acestor calităţi, ce pot cuprinde imaginea sitului urban, calităţile fizice ale aerului, zgomotelor sau mirosurilor, simbolica locurilor şi texturilor morfologice şi arhitecturale ale spaţiilor şi ale construcţiilor. (...) Dar oricât de vag delimitate, este clar că astfel de atribute, altădată considerate cel mult marginale pentru locarea unor activităţi economice, sunt acum determinante în atragerea sau îndepărtarea unor astfel de activităţi. În al doilea rând, felul în care oraşele sunt evaluate drept locuri de muncit, recreere sau investire face din felul în care ele sunt percepute o problemă de maximă importanţă. Perceperea oraşelor şi imaginea lor a devenit o componentă activă a succesului sau eşecului lor economic."[2]

În aceste condiţii, şansa Târgoviştei pe termen mediu şi lung nu poate fi decât valorificarea oportunităţilor pe care situarea sa geografică şi patrimoniul cultural de care dispune le pot oferi. Calitatea oamenilor şi a politicilor ce vor fi implicate în acest domeniu va înclina balanţa fie înspre succes fie înspre eşec.

Moştenirea pe care a primit-o Târgoviştea de astăzi de la cei peste 600 de ani de existenţă zbuciumată este complexă. Pe de o parte înţelepciunea veacurilor ce se vede în fundarea şi evoluţia urbanistică a aşezării, în patrimoniul cultural, mobil şi imobiliar ce a supravieţuit vicisitudinilor de tot felul. Pe de o altă parte, nesăbuinţa de a ignora tradiţia şi dorinţa de a „dezvolta", cu orice preţ, şi mai ales cu preţul sacrificării tradiţiilor.

Tocmai datorită acestei drame pe care o trăieşte astăzi, patrimoniul cultural de care încă se mai bucură Târgoviştea este de nepreţuit. El reprezintă nu numai ipostazierea materială a trecutului, dar, în bună măsură, şi şansa viitorului.

Este util de reţinut că oraşe importante ale lumii s-au găsit în faţa problemelor

pe care şi le pune Târgoviştea astăzi, şi că multe dintre ele au găsit resursele revigorării în valorificarea patrimoniului cultural. Marile metropole ale revoluţiei industriale britanice îşi găsesc prin punerea în valoare a resurselor culturale o alternativă la decăderea industriei grele.

Manchester, oraş dezvoltat în urma ascensiunii industriei şi a extracţiei cărbunelui este astăzi competitor pentru organizarea de expoziţii, olimpiade şi mari evenimente artistice. Greenwich, aflat în estul industrial de altădată al Londrei îşi licitează prestigiul patrimoniului său istoric, observatorul regal în special, pentru a fi organizatorul şi beneficiarul expoziţiei Mileniumului. Fostele comune medievale din Ţările de Jos, odată prospere urmare a meşteşugurilor şi negoţului, s-au transformat în centre universitare şi oraşe ale turismului cultural. Construcţiile ce cândva erau ridicate doar pentru adăpostirea unor funcţiuni sunt astăzi receptate (şi folosite) ca purtătoare ale unui mesaj cultural peste veacuri.

Patrimoniul arhitectural al Târgoviştei trebuie să fie cuprins în spectrul unei politici care să-i servească, în sensul conservării sale, şi să servească oraşului în sensul croirii unor noi „produse“, specifice şi competitive. Este necesar nu numai să se protejeze ceea ce există, ci să se ţină cont că ceea ce „va fi“ este, într-o măsură oarecare determinat de jaloanele patrimoniului istoric.

În cadrul unei astfel de politici, cel puţin în sfera valorificării turistice şi culturale a patrimoniului arhitectural, trebuie reţinut ca o atracţie (turistică sau culturală) este o combinaţie între calităţile intrinseci ale unui sit sau monument şi între deliberata indicare a unora dintre aceste calităţi de către un indicator, în folosul unui consumator.

În scopul valorificării culturale a patrimoniului, „marcarea“ bunurilor culturale este totodată o problemă de cercetare istorică după cum este şi una de imaginaţie şi marketing. Din acest punct de vedere, şi legând rezultatele şi de spectrul comportamentului economic al patrimoniului, elaborarea unei politici de promovare culturală a Târgoviştei nu este un lux, ci mai curând o investiţie.

NOTE

1. Cf. URBANA S.A., Târgovişte, *Studiu de urbanism istoric,* 1996

2. G.J. Ashworth, H. Voogd, Selling the City: *Marketing Approaches in the Public Sector Urban Planning,* pp. 2-3, Belhaven Press, London 1990